

KATRIINA SOINI

Jussi Santaniemi: "Kauniit maisemat eivät yksin elätä"

Mediassa saavat usein eniten tilaa ne, joilla on eniten valtaa, kovin ääni tai erilainen tarina kerrottavanaan. Tällä puhunnalla on oma erityinen merkityksensä maaseudun nykytilan jäsentämisessä ja uuden luomisessa. Vaarana kuitenkin on että tästä puhunnasta tulee valtapuhetta, joka ei tunnista maaseudun arvojen, elämäntapojen ja elämisen lähtökohtien moninaisuutta. Siksi on tärkeää kuunnella myös muita äänenpainoja.

Ollilan mäellä on asuttu jo kohta neljäsataa vuotta. Tila on Keuruun vanhimpia kantatiloja. Nyt tilaa asuttavat Jussi ja Leena Santaniemi kolmen aikuistuvan tyttärensä kanssa. Toimeentulo karttuu metsätaloudesta ja kasvinviljelystä sekä puolison palkkatyöstä. Jussi Santaniemi on seurannut maaseudun kehitystä Keuruulla 1990-luvun alusta lähtien paitsi maanviljelijänä myös kyläyhdistyksen puheenjohtajana, kaupunginvaltuutettuna ja viime vuosina myös kaupunginhallituksen jäsenenä, yhteiskoulun johtokunnan puheenjohtajana sekä metsätalouden maakunnallisissa luottamustehtävissä sekä aktiivisena reserviläisenä. Miltä maaseudun meno näyttää tästä perspektiivistä?

Keuruulla, samoin kuin Suomessa kauttaaltaan maatilojen määrä on pudonnut rajusti EU:n aikana. Miten näet maatalouden tulevaisuuden? Onko sitä?

– Silloin kun aloittelin viljelyn täällä 1990-luvun alussa, niin 50 hehtaaria riitti kohtuulliseen toimeentuloon. Tänänhän se ei riitä mihinkään. Yksikköjen täytyy olla yhä isompia, yksi viljelijä viljelee usein koko kylän peltoja. Karjatalous näyttää hiipuvan kokonaan. Karjatilat siirtyvät rehuviljan tai heinän viljelyyn ja ryhtyvät sivutoimiksi maanviljelijöiksi. Pelkät kauniit maisemat eivät elätä, kuten vaimoni sanoo. Meidän tilallamme kannattavuutta on haettu nurmikasvien siementen tuotannosta ja aivan viimeksi kuminan viljelystä. Mutta mahdotonta ei ole sekään, että leipäviljan viljely muuttuu taas kannattavaksi, koska kysyntä maailmalla kasvaa.

Miten maatalouden muutos näkyy?

– Maisemassa muutos ei välttämättä näy, kun peltoja edelleen viljellään, mutta yhteisöllisyydessä se kyllä tuntuu. Maatalous mahdollisti aikoinaan sen, että syrjäisimmätkin kylänmutkat oli asutettu ja että joku oli aina päivät töissä kotosalla. Oltiin myönteisellä tavalla kiinnostuttu naapureista: katsottiin, palavatko valot oikeaan aikaan ja kuka kyläteillä liikkuu. Yhteinen elinkeino yhdisti ihmisiä monin tavoin. Nyt kun leipä haetaan muualta, oikeasti yhteisiä asioita paljoa ei ole.

Mutta myönteisiä asioitakin on tapahtumassa. Lähi- ja luomuruuan kysyntä tuntuu viljelijästä hyvältä, vaikka molemmat ovatkin pelkkiä mielikuvia: mikä sitten on lähi- tai luomuruokaa?

Mitä se sinun mielestäsi on?

– Minulle lähiruoka on kotikunnassa tuotettua ruokaa. Kun julkisuudessa puhutaan lähiruusta, on poronlihakin lähiruokaa jopa meille keuruulaisille. Perheemme kuuluu Keuruun lähiruokapiiriin ja arvostan sitä todella. Olemme valmiita maksamaan siitä enemmän kuin Saarioisten äitien tekemästä ruuasta. Uskon sen poikkeavan muusta tuotetusta ruuasta myös siten, että se sisältää vähemmän e-aineita.

Näen, että lähi- ja luomuruoka-ajattelu tukee kotimaista ruuantuotantoa, joka on puhtaampaa kuin monessa muussa maassa. Tällaista ruokaa tuotetaan Suomessa joka tapauksessa yhä suuremmissa yksiköissä ja tehokkaasti, joissain tapauksissa tulevaisuudessa jopa geenimuunteluakin hyväksi käyttäen. Tehomaataloudella ja tehometsätaloudella on minun korvissani hyvä kaiku: ne tarkoittavat, että asiat hoidetaan hyvin, tehokkaasti ja järkevästi.

Tehomaatalous ja varsinkin lihantuotanto on kuitenkin julkisuudessa ollut jälleen esillä kielteisessä mielessä. Miten näet tämän keskustelun?

– Keskustelu on aina kohdallaan. Aktivistien kuvaamat nauhoitteet ovat varmasti totta ja niihin onkin suhtauduttava vakavasti. Se, että kuvaako muutama ylilyönti koko maatalouden eettisyyttä lihan tuotannossa on täysin eri juttu. Uskon, että jokainen suomalainen viljelijä haluaa tuottaa kotimaista ruokaa niin eettisesti kuin vain on mahdollista. Ylilyöntien takana on usein oman elämän luisuminen raiteiltaan.

Maatalouden ympäristöasioista on puhuttu uuden yhteisen maaseutupolitiikan suunnittelun yhteydessä. Miten sinä näet maatalouden ympäristötavoitteet tilallasi ja yleisemmin viljelijöiden keskuudessa?

– Itselläni maisema- ja ympäristöarvot ovat mielessä töitä tehdessä. Suhtautuminen ympäristöön on viljelijöiden keskuudessa muuttunut. Nyt ympäristöasioista voi puhua ilman, että leimautuu viherpöperöiksi tai Kojjärven suojeleijaksi, kuten 20 vuotta sitten. Monet maatalouden ympäristötukijärjestelmän perustuen ehdoista on järkeviä ja viljelijäkin hyödyttäviä asioita, kuten suojakaistojen perustaminen tai lannoitteiden käytön järkevöittä-

minen. Lisätoimenpiteiden puolella on joitakin huvittavia kohtia kuten lintujen pesien laskeminen. Ehkä ympäristöasioista puhuminen on lisännyt myös viljelijöiden omaa kiinnostusta luontoon.

Entä sitten elinkeinot, joista on jo pidemmän aikaa povattu maaseudulle uutta toimeentuloa ja työpaikkoja: etätö, matkailu, bioenergia, kaivostoiminta, hoivayrittäjyys? Näetkö niillä oikeasti tulevaisuutta?

– Keuruulla on panostettu teollisuuden alihankintaan. Se on osoittautunut hyvin suhdanneherkäksi alaksi. Maailmankaupan melskeet heijastuvat nopeasti paikalliseen työllisyyteen, millä on sitten laaja-alaisia seurauksia täällä paikallisella tasolla. Bioenergiasta on puhuttu paljon ja tämä on turvetuotannon aluetta. Turvetuotannon tulevaisuus riippuu kuitenkin EU:n ja kansallisista linjauksista sekä tukipolitiikasta. Asukkaiden ja ympäristöihmisten mielipiteet ovat täällä vesistövaikutusten vuoksi kääntyneet turvetuotantoa vastaan. Täällä on paljon pienvesistöjä, jotka kuormittuvat helposti. Voi sanoa, että VAPO maksaa nyt virheistään 1960- ja 70-luvuilla, jolloin he sen enempiä kuin metsäpuolikaan eivät kiinnittäneet riittävästi huomiota ympäristöasioihin.

Entä energiapuun keruu ja hyödyntäminen, onko sillä paikallistaloudellista merkitystä?

– Energiapuulla on jo nyt suuri merkitys. On tärkeää, että metsänomistajat ja energiaa tuottava teollisuus kokevat, että bioenergian tuottaminen on kannattavaa. Keuruulla toimiva upouusi chp-laitos on BAT- tekniikkaa ja uskallan sanoa, että laitos on yksi maailman vähäpäästöisimmistä lämpöpöä ja sähköä tuottavista laitoksista. On hieno tunne, kun voi toimittaa raaka-ainetta oman kaupungin lämmittämiseen ja sähköntuotantoon. Uskon, että vastaavanlaisia laitoksia rakennetaan moneen kuntaan lähitulevaisuudessa ja sitä kautta bioenergian merkitys maaseudulla vahvistuu. Koko energiaketju puunmyyjistä urakoitsijoiden kautta tuotantoon tulee olemaan tulevaisuudessa merkittävä tulonlähde maaseudulle ja kokonaistaloudellisesti kunnille. Polttoaine Keuruun laitokselle tulee noin 60 kilometrin säteeltä. Vielä runsas vuosi sitten polttoaine tuli suurelta osin arabimaista.

Entä palvelut?

– Väestön ikärakenne ja ”huoltosuhde” - joka muuten on kauhea sana - heikkenee voimakkaasti. Siksi näen, että hoivayrittäjäys on yksi tulevaisuuden aloista. Suuri kysymys tietenkin on, kuka palvelut maksaa.

Keuruulla keskeinen kysymys on myös pioneerirykmentin tulevaisuus. Sen säilymisestä päätetään muualla ja täällä sitten vain on elettävä päätöksen kanssa, mikä se sitten onkaan. Yksikön lopettamisellahan olisi ihan mieletön vaikutus: 330 työpaikkaa, joilla on ainakin puolitoistakertaiset vaikutukset alueen työllisyyteen. Tämä tarkoittaisi Helsingissä kymmenien tuhansien työpaikkojen menetystä.

Kaiken kaikkiaan sanoisin, että tällaisen paikkakunnan tulevaisuuden täytyy rakentua useista eri elinkeinonlähteistä. Siltikään tulevaisuudennäkömät eivät ole kovin hyvät: EU- ja kansalliset poliitikat ja jotkut tutkijatkin näyttävät kyseenalaistavan, onko tarkoituksenmukaista pitää koko maa asuttuna. Vaarana on, että maaseudusta tulee luontoreservaatti. Varsinkin viimeisen hallitusohjelman myötä tuntuu, että kaikki säästöt ja verojen nosto koskevat juuri maaseudun asukkaita.

Mikä rooli kylätoiminnalla on mielestäsi maaseudun elinvoimaisuuden ylläpitämisessä, miten kylätoiminta on muuttunut vuosien varrella?

– On hirveän aktiivisia kyliä, jotka taistelevat olemassaolonsa puolesta ja jotkut onnistuvat. Mutta sitten taas on kyliä, joilla ei ole paljon tehtävissä, kun tapahtuu suuria rakenteellisia muutoksia. Silloin toiminta jää näpertelyksi.

Näen että kylien toiminta liittyy ennen kaikkea viihtyvyyden ylläpitämiseen, mutta jossain määrin myös palvelujen tuottamiseen. Esimerkiksi vanhusten hoito kylällä on asiana hieno, mutta on muistettava, että sen tulisi olla jonkun elinkeino. Silti kylässä ei välttämättä ole riittävästi asiakkaita, jotta joku voisi saada siitä toimeentulon. Toiseen, on opittu siihen, että palvelu ei saa maksaa. Kulttuurin pitäisi tässä suhteessa muuttua. Nyt trendi on se, että vanhuksat muuttavat kirkonkylään, koska katsovat, etteivät voi viettää vanhuuttaan haja-asutusalueella. Palvelujen yksityisessä

tuottamisessa pitäisikin ajatella laajempia kokonaisuuksia, vaikkapa kuntia, eikä yksittäisiä kyliä.

Kyläyhdistyksen aktiivisuuden taustalla ovat aina yksittäiset henkilöt, jotka uskovat, että ”meidän kylä on paras kylä”. Oma kyläyhdistyksemme laittoi liikkeelle osayleiskaavan laatimisen ottamalla yhteyttä maanomistajiin. Näin pyrittiin saamaan useita kymmeniä uusia tontteja. Kunnan vesi- ja viemäriverkosto on näet merkittävä kilpailuvaltti. Kyläyhdistyksellämme on lisäksi selkeä halu säilyttää oma koulu ja kirjasto, vaikka kaupat ovat hävinneet aikoja sitten.

Pääsevätkö maaseudulle houkutellut uudet asukkaat kylään ”sisään”?

– Kyllä ja ei. Koska kylälle on muuttanut uusia asukkaita kirkonkylästä, en enää tunne kaikkia kyläläisiä. Joihinkin yhteisiin tapahtumiin osallistumisen lisäksi heillä myös ihan omaa toimintaa. On muodostunut tavallaan uusi kylä vanhan sisälle. Toisaalta sisään pääseminen joihinkin toiminnan muotoihin, kuten esimerkiksi hirvenmetsästyseen, on vaikeaa jo maanomistuksellisista syistä.

Jokamiehenoikeuksista on keskusteltu täällä vilkkaasti viime vuosina thaimaalaisen marjanpoimijoiden saapumisen myötä. Miten näet, pitäisikö jokamiehenoikeuksia tarkastella uudesta näkökulmasta?

– Jokamiehenoikeuksista puhuttaessa minulle tulevat ensinnä mieleen jokamiehenvollisuudet. Luonnossa ei voi tehdä mitä tahansa. Monille suomalaisille tämä on itsestäänselvyys, mutta on myös niitä, joilta velvollisuudet ovat unohtuneet.

Kun ensimmäistä kertaa kohtasin thaimaalaisia marjanpoimijoita metsässä ajattelin, että mitä he täällä tekevät. Erityisesti vanhemmille naisille on ollut kova paikka, kun joku muu oli käynyt tyhjentämässä heidän marjapaikkansa. Tarkemmin pohdittuani, asiassa ei mielestäni ole ongelmaa: thaimaalaiset marjanpoimijat tuovat lisää väriä ja eloa tänne. Suhtautuisin erityisen myönteisesti, jos he veisivät marjat mukanaan. Mutta jos heidän työpanostaan hyödynnetään teollisessa mielessä, on silloin kyllä keskustelun paikka. Mielestäni nykyinen marjabisnes pitäisi jotenkin rajata jokamiehenoikeuksien ulkopuolelle.

Nyt kun kuntarakennetta uudistetaan, perätään kansalaisten tasa-arvoisia vaikutusmahdollisuuksia päätöksentekoon. Onko maaseudun asukkaan ääni uhatuna?

– Meneillään oleva kuntauudistus on sinänsä kannatettava asia, sillä nykyinen kuntarakenne ja kuntien määrä on tu-

lossa tiensä päähän. Pienten ja keski suurien kuntien, kuten Keuruun, on pystyttävä turvaamaan asemansa nykyisen kunnan aluetta koskevilla asioissa. Ei ole oikein, että esimerkiksi Keuruulle päätökset tulisivat maakuntakeskus Jyväskylästä tiedoksi antona. Tämän vuoksi puheet sadan kunnan Suomesta pitäisi mielestäni unohtaa, jos syrjäseutujen osallistumista päätöksentekoon ei pystytä turvaamaan.

Kenellä mielestäsi on valta ja vastuu maaseudun elinvoimaisuudesta? Valtakunnan päättäjillä, paikkakunnan päättäjillä vai maaseudun asukkailla ja yrittäjillä itsellään?

– Jokainen kuntalainen on omalta osaltaan vastuussa jo demokraattisen järjestelmämme kautta. Mutta kyllähän päätökset tehdään Helsingissä, eikä demokratia aina yllä sinne saakka. Uskon kuitenkin, että päättäjät Helsingissä haluavat säilyttää elinvoimaisen maaseudun, sillä meistä maalaisserkuista voi vielä jonain päivänä olla korvaamaton apu.

Pitääkö maaseutua kehittää? Kehittyisikö se itseksensä, jos on kehittyäkseen?

– Maaseutu kuuluu osana suomalaisuuteen ja siksi sen kehityksestä on pidettävä huolta niin kuin muidenkin asioiden. Valtiotasolla tahtotilan on ol-

tava sellainen, että suomalainen maaseutu voi hyvin. Uskon kyllä maaseudun merkityksen korostuvan yleisessä mielipiteessä tulevaisuudessa juuri ruoka- ja energiakysymysten vuoksi.

Mitä odotuksia ja toiveita sinulla on maaseudun tutkijoille ja kehittäjille? Miten maaseudun kehitystä voisi parhaiten tukea ja mitä olisi olennaisinta tehdä?

– Vaikea sanoa. Tiettyjä realiteetteja, jotka tulevat maaseudun ja koko Suomen ulkopuolelta on olemassa, ei tutkimuksella voi poistaa. Ehkä tutkimustarpeet liittyisivät lähinnä juuri maaseudun elinkeinojen kehittämiseen ja monipuolistamiseen, jotta maaseutu pysyisi houkuttelevana asuinpaikkana. Esimerkiksi, meidän tilamme on hyötynyt konkreettisesti viljelykasveihin liittyvästä tutkimuksesta: kumina oli pitkään tukiviljelyn maineessa, jonka kasvattaminen ei oikeasti ollut taloudellisesti mielekäästä. Tutkimus on kehittänyt kasvinsuojelua ja lajikkeita niin, että sen viljely muuttui kannattavaksi.

Ehkä voisi ajatella, että tutkijoiden ja kehittäjien olisi hyvä jalkautua maaseudun arkeen, vähän niin kuin koululaiset työelämään tutustuessaan, jolloin maaseudun arkielämä tulisi tutuksi.